

ГЕНЕЗА КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЗАКОННИЙ ОБІГ ЗБРОЇ

GENESIS OF CRIMINAL LIABILITY FOR ARMS TRAFFICKING

Томков О.М., аспірант кафедри тактико-спеціальної підготовки
Академія Державної пенітенціарної служби

У статті здійснено комплексне дослідження виникнення та розвитку кримінальної відповідальності за незаконний обіг зброї. Проведено дослідження нормативно-правових актів різних періодів зародження української державності, зокрема з розкриттям змісту відповідальності за досліджуване нами кримінальне правопорушення. Такими нормативно-правовими актами є: «Руська правда», Судебники 1468, 1550 років, Статути 1529, 1566 і 1588 років, Права та установи Малоросії, Соборне уложення 1649 року, Військовий артикул 1715 року, «Статут благочиння, або поліцейський» 1782 року, Звід законів 1832 року (Уголовное уложение), Статут про покарання, Сільсько-судовий статут 1839 року, Уложення про покарання карні і виправні 1845 року, Статут державних управлінь, Військовий (1868 рік) і Морський (1875 рік) статуту про покарання, Кримінальне уложення 1903 року, Кримінальні кодекси Української Радянської Соціалістичної Республіки 1922, 1927 і 1960 років, Кримінальний кодекс України 2001 року й інші. У результаті проведеного аналізу законодавчих актів, які діяли на теренах теперішньої України в різні часи, та наукових праць вітчизняних і закордонних учених виокремлено основні аспекти становлення та розвитку кримінальної відповідальності за незаконний обіг зброї.

Значна увага у статті приділяється Кримінальним кодексам 1922, 1927 та 1960 років, оскільки у Кримінальному кодексі 1922 року спостерігаються спроби систематизації кримінального законодавства, а також чітко вказано про відповідальність за зберігання зброї без дозволу. Щоправда, у Кримінальному кодексі Української Радянської Соціалістичної Республіки 1927 року норми про відповідальність за досліджуване нами кримінальне правопорушення зазнали невеликих змін. Такі зміни наявні у Кримінальному кодексі Української Радянської Соціалістичної Республіки 1960 року, де було визначено шість складів кримінальних правопорушень, які, з урахуванням положень чинного Кримінального кодексу 2001 року є предметом нашого дослідження.

Сформульовано думку про те, що застосування історично-правового методу дає змогу об'єктивно дослідити кримінально-правові явища та визначити відносини конкретного об'єкта, умови його становлення та розвитку. Запропоновано головні етапи розвитку відповідальності за досліджуване нами кримінальне правопорушення.

Ключові слова: відповідальність, вогнепальна зброя, злочинні дії кримінальне правопорушення, незаконний обіг, покарання, холодна зброя.

This article analyzes the rise and development of criminal liability for arms trafficking. The laws and regulations of different periods of the Ukrainian statehood formation have been analyzed to define liability for the studied by us criminal offenses. Such laws and regulations are: "Rus' Justice", Law Books of 1468 and 1550, Statutes of 1529, 1566 and 1588, Little Russia Rights and Regulations, Council Code of 1649, Military Article of 1715, "The Blagochinie, or the Police Regulations" of 1782, Law Code of 1832 (Criminal Law), Punishment Statute, Rural-Court Statute of 1839, Criminal and Disciplinary Penal Code of 1845, Statute of Governmental Regulations, Military (1868) and Marine (1875) Punishment Statutes, Criminal Code of 1903, USSR Criminal Codes of 1922, 1927 and 1960, Criminal Code of Ukraine of 2001 and others. Having analyzed the legislative acts that were in force within the territory of modern Ukraine at different times and the research of Ukrainian and foreign scientists, the main aspects of the rise and development of criminal liability for arms trafficking were determined.

This article focuses mainly on the Criminal Codes of 1922, 1927 and 1960 since the Criminal Code of 1922 is the document in which the first attempts were made to systematize criminal legislation and which determines liability for weapon possession without a permit. However, the regulations on liability for the studied by us criminal offenses underwent some changes in the USSR Criminal Code of 1927. Such changes can be seen in the USSR Criminal Code of 1960 where 6 elements of criminal offenses were determined which, considering the provisions of the current Criminal Code of 2001, are the subject of our research.

The idea about the application of the historical-lawful method allows us to objectively study criminal phenomena and determine relations of a particular object, its rise and development conditions. The main stages of development of liability for the studied by us criminal offenses were offered.

Key words: liability, firearms, criminal acts, criminal offenses, trafficking, punishment, cold arms.

У теоретичному дослідженні кримінальної відповідальності за незаконний обіг зброї, на нашу думку, важливе місце посідає аналіз генезису кримінальної відповідальності за вчинення таких кримінальних правопорушень, оскільки без з'ясування історичних передумов дослідження буде неповним і незавершеним. Як зазначає В.В. Лунєв, за допомогою аналізу історичного розвитку кримінальної відповідальності можна встановити сутність досліджуваного кримінального правопорушення, назвати стадії та зробити історично-правові висновки [1, с. 100]. Для здійснення таких висновків, ми вважаємо, потрібно застосовувати історично-правовий метод, який дозволяє об'єктивно дослідити кримінально-правові явища та дає змогу визначити відносини конкретного об'єкта, умови його становлення та розвитку [2, с. 116].

У різні часи на теренах теперішньої України існували нормативно-правові акти, в яких передбачалися норми та покарання за вчинення протиправних, злочинних дій. Такими законодавчими актами були: «Руська правда», Судебники 1468, 1550 рр., Статути 1529, 1566 і 1588 рр., Права та установи Малоросії, Соборне уложення 1649 р., Військовий артикул 1715 р., «Статут благочиння, або поліцейський» 1782 р., Звід законів 1832 р. (Уголовное уло-

жение), Статут про покарання, Сільсько-судовий статут 1839 р., Уложення про покарання карні і виправні 1845 р., Статут державних управлінь, Військовий (1868 р.) і Морський (1875 р.) статуту про покарання, Кримінальне уложення 1903 р., Кримінальні кодекси Української Радянської Соціалістичної Республіки (далі – УРСР) 1922, 1927 і 1960 рр., Кримінальний кодекс України 2001 р. й інші. У результаті аналізу вказаних документів можна сформулювати уявлення про регулювання суспільних відносин у минулому, у різні історичні етапи розвитку України, а також простежити зміни кримінального законодавства, і запропонувати, які положення Кримінального кодексу (далі – КК) необхідно залишити, а від яких відмовитись.

У час, коли за допомогою звичаєвого права регулювались суспільні відносини (період ще до утворення Київської Русі), формувалося кримінальне право. Звичаєве право виражалося усно, писаної форми не мало, існувало у свідомості людей [3, с. 99].

Основним джерелом права Київської Русі були різноманітні договори з Візантією, церковне законодавство, «Руська правда». Відповідно до «Руської правди» злочинні діяння ділилися на такі: 1) проти князівської влади (повстання, змова з ворогом); 2) проти церкви (чародій-

ство, віровідступництво, грабування могил, волхвування тощо); 3) проти особи (убивства, ушкодження здоров'я); 4) проти честі (образа, побої); 5) майнові (крадіжка, розбій, пошкодження або незаконне користування чужим майном, привласнення загублених коней, зброї, одягу тощо); 6) проти родини (двоєженство, кровозмішання, подружня зрада); 7) проти моралі (згвалтування, сексуальні збочення тощо) [4, с. 87].

Можна вважати, що діяння, яке виражалося у привласненні зброї, входило до складу майнових злочинів і є попередником норми, яка зараз закріплена у КК, а саме у ст. 262 КК «Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем» та ст. 263 КК «Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами».

У Судебнику 1468 р. та Литовських статутах, що діяли на землях України в період Галицько-Волинської, Литовсько-Руської держави, а також у складі Речі Посполитої, в основному відображалися положення «Руської правди». У той час кримінально караними діяннями були продаж і вивіз до ворожих країн зброї [4, с. 151], мається на увазі перевезення і збут зброї, які в чинному КК вказано в положеннях ст. 263 КК.

Під час існування козацької держави в Україні на Запорізькій Січі існувала власна правова система, в основу якої входили норми звичаєвого права. Положення Литовських статутів козаки не визнавали. Тому в той час виникали проблеми в розкритті змісту злочинів. У Запорізькій Січі злочинами вважалися діяння, що посягали на соціальні, моральні й економічні основи січової громади, військово-політичні, завдавали шкоди життю, здоров'ю, честі та гідності особи [5, с. 248].

У положеннях Прав, за якими судиться малоросійський народ у 1743 р., які так і не набрали чинності, передбачалася відповідальність за злочини проти держави, у складі яких зазначено відповідальність за вивезення зброї до ворога [4, с. 283].

Наступним нормативно-правовим актом, у якому визначено як кримінально каране діяння злочин, який ми досліджуємо, було Уложення про покарання кримінальні та виправні 1845 р., а саме п. 7 «Про протизаконне вироблення та зберігання зброї або пороху та інших порушень для забезпечення правил обережності, ухвалених особистою безпекою» розд. 8 «Про злочини проти громадського благоустрою та благочиння» [6, с. 431–434]. Разом із незаконним обігом предметів підвищеної небезпеки у вказаному акті передбачалася відповідальність за декілька злочинів. Так, у ст. 1241 злочином визнавалося незаконне виготовлення зброї, пороху, інших вогнепальних речовин, бомб, гранат або інших артилерійських боеприпасів; у ст. 1243 – вироблення або зберігання зазначених речовин і предметів із метою, що загрожує державній безпеці або спокою; у ст. 986–3 – зберігання, придбання та продаж вибухових речовин власниками складів за умови, що ці дії не були дозволені відповідними органами [7, с. 102].

Принципи Соборного уложення 1649 р., Військового артикула 1715 р., «Статуту благочиння, або поліцейського» 1782 р., Зводу законів 1832 р. (Уголовное уложение), Статуту про покарання, що накладаються мировими судьями 1864 р., та деяких інших нормативно-правових актів не містили ґрунтовних позицій щодо кримінального правопорушення, яке нами досліджується.

В Уставі про попередження злочинів 1876 р. встановлювалася відповідальність за: недотримання заходів безпеки під час утримання складів вибухових речовин та придбання, перевезення, зберігання та реалізації цих речовин; таємне готування та виготовлення без особливого дозволу вогнепальних речовин, а також їх зберігання (окрім

пороху); недотримання заходів безпеки під час зберігання та перевезення пороху [8, с. 16–17].

Відповідальність за вчинення злочинів, з усіх законів і підзаконних нормативно-правових актів, які поширювали свою дію на територію сучасної України, передбачало Уложення про покарання 1885 р. У зв'язку з відсутністю кримінально-правової бази вказаний документ був запозичений у царській Росії, тому представники влади Української Центральної Ради, Гетьманату, а згодом і Директорії керувалися цим Уложенням [9, с. 58]. У ст. 987–1 зазначеного документа передбачалася кримінальна відповідальність за виготовлення, придбання, носіння та збут без належного дозволу вибухових речовин або снарядів. Також злочином визнавалося постачання зброї «шайкам» [10, с. 18].

Наприкінці XIX – на початку XX ст. Україна і далі залишалася частиною Російської імперії, тому змушена була керуватись її нормами, а саме: Кримінальним уложенням 1903 р. (не набрало чинності в повному обсязі) та Військово-кримінальним статутом [11, с. 37].

У період державотворення, а саме в 1917–1921 рр. XX ст., зусилля влади не були спрямовані на розвиток кримінального законодавства, оскільки ситуація була зумовлена воєнним часом та громадянською війною, тому застосовували норми кримінального законодавства Російської імперії. Тоді на території сучасної України, крім основних законів про кримінальну відповідальність, діяли суміжні з ними законодавчі та нормативно-правові акти, що вносили двозначність у регулювання суспільних відносин [12, с. 8].

Перед революцією 1917 р., коли на території України встановилася радянська влада, були окреслені нові перспективи розвитку кримінального права. Набрали чинності багато нормативно-правових актів, які часто перебували в колізії один з одним. У цей час основними джерелами кримінального права були: Сільсько-судовий статут 1839 р.; Уложення про покарання кримінальні і виправні 1845 р.; Статут державних управлінь; Військовий (1868 р.) і Морський (1875 р.) статuti про покарання; Тимчасові правила про покарання, що накладалися волосним судом; Статут про виселених; Статут про утримування під вартою; Статут духовних консисторій; Статут про попередження і відвернення злочинів; Кримінальне уложення 1903 р. [13, с. 57].

У кримінальному праві 1920-х рр. злочини розумілися як одне єдине, оскільки межі між ними були розмиті. Це відбувалось через відсутність чіткості законодавства того часу.

У декреті Ради народних комісарів Російської Радянської Федеративної Соціалістичної Республіки (далі – РРФСР) від 20 липня 1920 р. «Про полювання» була передбачена норма щодо незаконного поводження зі зброєю, де обмежувалося коло осіб, які мають право на мисливські рушниці. Право користуватися мисливськими рушницями мали лише громадяни, яким було видано мисливський квиток [14, с. 31].

У декреті Ради народних комісарів РРФСР від 17 жовтня 1921 р. «Про порядок ревізії й конфіскації майна приватних осіб і товариств» було передбачено положення, яке відповідає теперішній нормі, що закріплена в ч. 3 ст. 263 КК, а саме: вибухові речовини та зброя в разі відсутності належного дозволу на їх зберігання підлягали безоплатній передачі державі. Тобто особи, які добровільно здали зброю та вибухові речовини, що зберігалися в них без дозволу, звільнялися від відповідальності [15, с. 20].

З аналізу вказаного періоду вбачається, що значна увага законодавця була спрямована на питання відповідальності за діяння щодо зброї, бойових припасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв, це пояснюється хиткою політичною ситуацією в державі, воєнним і повоєнним часом.

Багато нормативно-правових актів того часу передбачали повне роззброєння заможних верств населення, а за ухилення від добровільної здачі зброї та за приховування зброї встановлювалася найвища кара [16, с. 53, 17, с. 7].

Спроби систематизації кримінального законодавства УСРР почалися з ухваленням першого КК України 1922 р.

Виготовлення, придбання, зберігання або збут вибухових речовин і снарядів без відповідного дозволу у КК УСРР 1922 р. відносились до державних злочинів, підвидом яких були злочини проти порядку управління. У гл. 8 «Порушення правил, що охороняють народне здоров'я, громадську безпеку та публічний порядок» передбачалася відповідальність за злочини, пов'язані з незаконним обігом предметів підвищеної небезпеки. Відповідальність за зберігання зброї без дозволу була передбачена ст. 220 КК УСРР 1922 р. Видача дозволів на зберігання зброї здійснювали органи Народного комісаріату внутрішніх справ (далі – НКВС). В Інструкції від 7 травня 1923 р. № 132 «Про порядок придбання мисливської вогнепальної та холодної зброї і вогнепальних припасів, реєстрації та обліку їх», а саме в описі № 39, до категорії «Б» «Мисливська вогнепальна зброя» віднесені: мисливська вогнепальна зброя, нарізні рушниці (пістонні, кремнієві або гнотові); усі гладкоствольні рушниці, зокрема автоматичні; нарізні рушниці з відкидними стволами (штучерного типу); дво- і багатоствольні рушниці для стрільби шротом або кулею.

Норми про відповідальність за досліджувані нами кримінальні правопорушення, які містилися у КК УСРР 1927 р., зазнали невеликих змін.

Відповідно до постанови Ради народних комісарів РРФСР від 8 жовтня 1927 р. «Про зміну і доповнення Постанови Ради народних комісарів РРФСР від 9 липня 1924 р. «Про торгівлю мисливською вогнепальною зброєю, бойовими припасами до неї, про відпустку вибухових речовин і детонуючих засобів та порядок їх зберігання», придбання, зберігання та користування мисливською гладкоствольною та холодною зброєю допускалося без отримання реєстрації. Постановою Ради народних комісарів РРФСР від 23 січня 1930 р. «Про торгівлю мисливською вогнепальною зброєю» було встановлено, що отримання дозволу на придбання мисливської вогнепальної зброї не потрібне [14, с. 31].

У повоєнні часи посилилась відповідальність за вчинення державних і військових злочинів, до яких належали незаконне придбання та зберігання зброї в місцевостях, що перебували у військовому стані. Також виникають нові злочини, як-от приховування трофейного майна, зброї [4, с. 658].

17 серпня 1953 р. постановою Ради Міністрів Союзу Радянських Соціалістичних Республік (далі – СРСР) № 2186 «Про поліпшення постачання мисливців рушницями, боєприпасами і мисливським приладдям» було дозволено вільний продаж мисливських гладкоствольних рушниць [18]. А вже 11 травня 1959 р. постановою Ради Міністрів СРСР від № 478 «Про заходи щодо поліпшення ведення мисливського господарства» встановлено окремий порядок придбання мисливських гладкоствольних рушниць та скасовано їх вільний продаж [19, с. 31].

У зв'язку зі зміною економічної ситуації в державі та збільшенням рівня правової культури громадян було ухвалено КК УСРР 1960 р.

Значні зміни КК 1960 р. передбачалися за злочини, предметом яких були зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої. У гл. X «Злочини проти громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я» Особливої частини КК УСРР 1960 р. було визначено шість складів злочинів, які, з урахуванням положень чинного КК 2001 р., є предметом нашого дослідження. А саме: ст. 221 «Порушення правил зберігання, використання, обліку та перевезки вибухових речо-

вин»; ст. 221–1 «Незаконний провіз на повітряному судні вибухових або легкозаймистих речовин»; ст. 222 «Незаконне носіння, зберігання, придбання, виготовлення і збут вогнепальної чи холодної зброї, бойових припасів та вибухових речовин»; ст. 223 «Розкрадання вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин»; ст. 224 «Недбале зберігання вогнепальної зброї і боєприпасів»; ст. 228–6 «Незаконний вивіз за межі України сировини, матеріалів, обладнання для створення зброї, а також військової і спеціальної техніки» [20].

Заслугує на увагу постанова Верховної Ради України «Про право власності на окремі види майна» від 17 червня 1992 р., яка забезпечувала громадянам України набуття права власності з відповідного дозволу на:

- вогнепальну гладкоствольну мисливську зброю – органами внутрішніх справ за місцем проживання особам, які досягли 21-річного віку;
- вогнепальну мисливську нарізну зброю (мисливські карабіни, гвинтівки, комбіновану зброю з нарізними стволами) – органами внутрішніх справ за місцем проживання особам, які досягли 25-річного віку;
- газові пістолети, револьвери і патрони до них, заряджені речовинами сльозоточивої та дратівної дії, – органами внутрішніх справ за місцем проживання особам, які досягли 18-річного віку;
- холодну зброю та пневматичну зброю калібру понад 4,5 міліметри і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду – органами внутрішніх справ за місцем проживання особам, які досягли 18-річного віку [21].

Після здобуття Україною незалежності у державі проводилась робота щодо розроблення нового КК, який би відповідав потребам незалежної України і був пристосований до вимог міжнародного права [22, с. 142]. Проект КК України № 1029 від 12 травня 1998 р. став основою для чинного КК. Цей проект був підготовлений робочою групою Кабінету Міністрів України [23].

Незважаючи на те, що норми, які ми досліджуємо, можна було віднести до найбільш постійних, із 2008 р. вони зазнавали змін. Так, одним з основних чинників таких змін став Закон України від 21 листопада 2002 р. «Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [24].

У 2012 р. розд. IX «Злочини проти громадської безпеки» Особливої частини КК доповнено, а саме додано ст. 263–1 КК, яка передбачала відповідальність за незаконне виготовлення, переробку чи ремонт вогнепальної зброї або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв.

У зв'язку з недосконалістю побудови ст. 263–1 КК та неврахуванням положень ч. 1 ст. 5 Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який укладений Україною 31 травня 2001 р., у травні 2013 р. ст. 263–1 КК знову зазнає змін, тепер передбачено криміналізацію фальсифікації або незаконного видалення, знищення або зміни маркування на вогнепальній зброї [25].

У результаті проведеного аналізу розвитку відповідальності за досліджувані нами кримінальні правопорушення можна визначити головні етапи такого розвитку: 1) розвиток кримінальних правопорушень проти громадської безпеки як кримінально каранних діянь; 2) законодавче закріплення норм про відповідальність за вчинення кримінальних правопорушень проти громадської безпеки; 3) радянський період кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень проти громадської безпеки; 4) теперішній період розвитку відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень проти громадської безпеки.

Як убачається з історичного дослідження розвитку кримінальної відповідальності за незаконний обіг

зброї та розгляду сучасних тенденцій розвитку вказаних норм, ми спостерігаємо як позитивні моменти законотворчої діяльності, так і негативні, на які варто звернути увагу під час внесення змін у чинні нормативно-правові акти та розроблення нових у майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лунеев В.В. Преступность XX века. Мировые, региональные и российские тенденции. Москва : Норма, 1997. 516 с.
2. Грищук В.К. Кодифікація кримінального законодавства України : монографія. Львів : Світ, 1992. 165 с.
3. Голубош В.В. Генеза кримінальної відповідальності за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ* : збірник наукових праць. 2017. № 4 (79). С. 99–108.
4. Іванов В.М. Історія держави і права України : підручник. Київ : КУП НАНУ, 2013. 892 с.
5. Пасічник М.С. Історія України : державні процеси, розвиток культури та політичні перспективи. 2-ге вид., стереотип. Київ, 2006. 735 с.
6. Уложение о наказаниях уголовных и исправительных 1885 года. Издано Н.С. Таганцевым. 7-е изд., пересмотр. и доп. Санкт-Петербург : Государственная типография, 1892. 796 с.
7. Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проект Закону України «Про внесення зміни до ст. 263 Кримінального кодексу України (щодо встановлення додаткового виду відповідальності за поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами)», реєстр. № 1500 від 17 грудня 2014 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52979.
8. Гаврилова К.Ю. Кримінальна відповідальність за порушення правил поводження з вибуховими легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Одеса, 2011. 221 с.
9. Паламарчук К.В. Кримінальна відповідальність за розбій: порівняльно-правове дослідження : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. 244 с.
10. Робах В.А. Кримінальна відповідальність за створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2008. 259 с.
11. Фріс П.Л. Вчення про наслідки злочинності: питання класифікації. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. Харків : Золота хвиля, 2013. № 3. С. 37–42.
12. Кісілюк Е.М. Кримінальне законодавство в період українського державотворення (1917–1921 рр.) : монографія. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2011. 232 с.
13. Кривошеїн П.К. Злочин. Історичне дослідження. Київ : Укр. акад. внутр. справ, 1993. 72 с.
14. Комісаров М.Л., Пономарьова Т.І. До питання «особливого» статусу гладкоствольної мисливської зброї, передбаченого ст. 263 КК України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 24. Т. 4. С. 30–34.
15. Гаврилова К.Ю. Кримінальна відповідальність за порушення правил поводження з вибуховими легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Одеса, 2011. 221 с.
16. Соколовський В.Л. Громадська безпека як об'єкт злочину : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2017. 262 с.
17. Рыбачук В.І. Кримінально-правові та кримінологічні аспекти боротьби з незаконними діяннями при поводженні зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Одеса, 2001. 21 с.
18. Об улучшении снабжения охотников ружьями, боеприпасами и охотничьими принадлежностями : постановление Совмина СССР от 17 августа 1953 г. № 2186. URL: <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=ESU&n=26186#09447447540814609>.
19. О мерах по улучшению ведения охотничьего хозяйства : постановление Совмина СССР от 11 мая 1959 г. № 478. URL: https://www.glavbukh.ru/npd/edoc/99_9014800.
20. Кримінальний Кодекс УРСР від 28 грудня 1960 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2002-05/page4>.
21. Про право власності на окремі види майна : постанова Верховної Ради України від 17 червня 1992 р. № 2471–XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2471-12>.
22. Голубош В.В. Злочини проти громадської безпеки: перспективи зміни й удосконалення. *Правовий розвиток суспільства і держави: традиції і новації* : збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції, м. Київ, 7 грудня 2017 р. Київ : АртЕк, 2017. С. 142–144.
23. Кримінальний кодекс України : проект № 1029 від 12 травня 1998 р., підготовлений робочою групою Кабінету Міністрів України. Київ : Українська правнича фундація, 1994. 152 с.
24. Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 22 листопада 2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-IV#Text>.
25. Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проект Закону України «Про внесення зміни до статті 263–1 Кримінального кодексу України у зв'язку із приєднанням України до Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боеприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45449.